

IV. Komentář k instrukci *Dignitas connubii*-čl. 114-142

Titulus V

DE CAUSAE INTRODUCTIONE

Caput I

DE LIBELLO CAUSAE INTRUDUCTORIO

Stať V.

ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ

Kapitola I.

ŽALOBA K ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ

Čl. 114

Žalobní požadavek

Iudex nullam causam cognoscere potest, nisi petitio proposita sit ab eo qui ad normam artt. 92-93 impugnandi matrimonium iure pollet (cf. can. 1501).

Soudce nesmí projednávat žádnou záležitost, pokud nebyla podána žaloba jedním z těch, kdo se podle čl. 92 – čl. 93 těší právu napadnout manželství (srov. kán. 1501).

1. Odlišně od CIC používá instrukce pro požadavek prohlášení neplatnosti manželství nikoliv pojem „žaloba – *actio*“, nýbrž hovoří o „žádosti – *petitio*“. Spíše než o relativizování právního nároku na prohlášení neplatnosti manželství je tím zdůrazněno, že nárok nemá žádného odpůrce, od žádné protistrany se nic nepožaduje (jak je to nazýváno v kán. 1504, °1) a nesměřuje proti někomu (jak je to nazýváno v kán. 1620, °4 a také v čl. 270, °4, kde nezapůsobila pojmová změna).
V běžné a také v manželskoprocesní literatuře se pokračuje v zaužívaném jazykovém pojetí, které označuje *petitio* jako žalobu a *libelus petitionis* jako písemnou žalobu.
2. Každé řízení předpokládá žalobu, tedy žádost osoby o činnost soudce k rozhodnutí právního sporu. Bez takové žaloby se neuskuteční žádné řízení, ale jen planý řízení, který nemůže vést k platnému rozsudku (čl. 270, °4). Plným právem užívá čl. 114 slovo „*potest*“, k vystižení nezpůsobivosti soudce vést a rozhodnout řízení bez žaloby.
3. Neexistuje řízení z úřední povinnosti. Žádný soudce není oprávněn sám od sebe rozhodnout o osobním stavu. Soudní moc nad věcí, která jeho rozhodnutí propůjčuje autoritu, obdrží až skrze přípustnou žalobou.
4. Čl. 114 vypovídá obecně o žalobním právu, které je třeba vidět ve spojitosti s jinými ustanoveními. Ještě obecnější nežli čl. 114 je kán. 1476, který dává každému člověku právo na žalobu k církevnímu soudu. Odkaz na čl. 92 – čl. 93 konkretizuje v řízení o neplatnosti manželství toto právo pro manžele. Je stanoveno, že není omezeno pro katolíky, že ale žaloba nekatolíků podléhá zvláštnímu zkoumání potřeby právní ochrany (→ čl. 3, § 2).
5. Ze zákona má ve stanovených případech žalobní právo ochránce spravedlnosti, třebaže není aktivně legitimován, nýbrž přináší práva jiné osoby před soud, a sice na základě jeho úkolu chránit veřejné dobro církve. Z toho vychází jeho žalobní právo v případech neplatnosti manželství (→ čl. 92, °2).

Čl. 115

Písemná žaloba

§ 1. Qui matrimonium impugnare vult, debet competenti tribunalī libellum exhibere (cf. can. 1502).

§ 1. Kdo by chtěl napadnout manželství, musí podat písemnou žalobu příslušnému soudu (srov. kán. 1502).

§ 2. Petitio oralis admitti potest, quoties actor libellum exhibere impediatur, quo in casu Vicarius iudicialis notarium iubeat scriptis actum redigere qui actori legendus est et ab eo probandus, quique locum tenet libelli ab actore scripti ad omnes iuris effectus (cf. can. 1503).

§ 2. Ústní žaloba může být přijata, když je pro žalobce neschůdné podat písemnou žalobu; v tom případě soudní vikář nařídí notáři, aby písemně zaznamenal úkon, který pak je nutno žalobci přečíst, a ten jej musí schválit; toto vyhotovení má stejné právní účinky jako písemná žaloba napsaná žalobcem (srov. kán. 1503).

1. Zahájení řízení se uskutečňuje skrze „*libelus*“, který nadpis této kapitoly nazývá „*libelus causae introductionis*“ a tím se na rozdíl od CIC vyhýbá pojmu spor (*lis*). Tak jako je zpravidla celé kanonické řízení písemné (→ čl. 88), musí být i žaloba podána písemně. Ústní podání žaloby je třeba zaprotokolovat (§ 2).
2. V manželském řízení je funkcí písemné žaloby povolání služby soudu objasnit právní stav s ohledem na platnost manželství.
3. Adresátem písemné žaloby je příslušný soud. Kritéria pro jeho příslušnost vyplývají z čl. 10. Jen u příslušného soudu může vést písemná žaloba k řízení. Relativně nepřislušnému není dovoleno přijmout žalobu, může to ale učinit, aniž by následné řízení bylo neplatné. Absolutně nepřislušný soud naproti tomu nemůže vést vůbec žádné řízení platně (k absolutní a relativní nepřislušnosti → čl. 9 a čl. 10, § 2).
4. § 2 je sám o sobě použit pro případy méně obvyklé na církevních soudech, že sám žalobce přednese notáři svoji žalobu, ten o tom sepíše protokol a žalobce ho podpisem potvrdí jako svoji písemnou žalobu. Zde je notář činný jako pomocník žalobce, pro což není žádné právní omezení. K takovému jednání není zapotřebí povolení soudce (nanejvýš soudního vikáře coby služebně nadřízeného notáře, jehož se chce k dispozici pro tyto písemné služby).
Ačkoliv to tento text neříká výslovně, je míněn případ, že chce žalobce podat soudci svoji žalobu ústně. Tím nemůže být míněn senát podle čl. 30 § 1 ani samosoudce podle čl. 30 § 3, neboť nikdo z nich není dosud pro tento případ ustanoven. Soudcem se zde rozumí soudní vikář nebo případně jeho zástupce.
5. Soudce může připustit žalobce k ústnímu přednesu jeho žádosti, když tento není schopen zkoncipovat písemnou žalobu, ať už protože neumí psát, nebo že se neumí písemně vyjádřit.
6. Žádné řízení nemůže být vedeno bez písemných zachycení, proto je potřeba písemné žaloby. Podle čl. 127, § 3 se písemná žaloba oznámí protistraně. Proto je nutné, aby soudce nechal žalobní žádost notářem zaprotokolovat a tím učinit znatelnou v aktech.
7. Protokol o ústně podané žalobě musí být patřičně potvrzen žalobcem jako jejím autorem. Proto mu musí být přečtena. Není požadován podpis, nýbrž schválení (*probandus est*), k čemuž může dojít ústně a je osvědčeno notářem.

8. Protokol o ústně podané žalobě nastupuje na místo písemné žaloby, musí tedy splňovat požadavky čl. 116, § 1, musí být přezkoumána jeho přípustnost (→ čl. 119) a případně dána na vědomí protistraně (→ čl. 127, § 3).

Čl. 116

Obsah písemné žaloby

§ 1. Libellus, quo causa introducitur, debet:

§ 1. Žaloba, kterou se zahajuje řízení, musí:

1° *exprimere coram quo tribunali causa introducatur;*

1° uvést, před kterým soudem se záležitost zahajuje;

2° *circumscribere obiectum causae, scilicet determinare matrimonium de quo agitur, exhibere declarationis nullitatis petitionem, proponere, etsi non necessario verbis technicis, rationem petendi seu caput vel capita nullitatis quibus matrimonium impugnatur;*

2° popsat předmět sporu, tedy: označit manželství, o které se jedná, uvést žádost o prohlášení neplatnosti manželství, i když nikoliv nezbytně v odborných výrazech, uvést důvod žaloby neboli důvod nebo důvody neplatnosti, pro které je manželství napadeno;

3° *indicare saltem generatim quibus factis et probationibus innitatur actor ad evincenda ea quae asseruntur;*

3° alespoň obecně uvést, o jaké skutečnosti a důkazy se žalobce opírá, k prokázání svého tvrzení;

4° *subscribi ab actore vel eius procuratore, appositis die, mense et anno, necnon loco in quo actor vel eius procurator habitant, aut residere se dixerint actorum recipiendorum gratia;*

4° být podepsána žalobcem nebo jeho prokurátorem s uvedením dne, měsíce a roku a také místa, kde žalobce nebo jeho prokurátor bydlí, nebo ve kterém zamýšlí přijímat akty;

5° *indicare domicilium vel quasi-domicilium alterius coniugis (cf. can. 1504).*

5° uvést trvalé nebo přechodné bydliště druhého manžela (srov. kán. 1504).

§ 2. *Libello addantur exemplar authenticum celebrati matrimonii atque, si casus ferat, documentum de statu civili partium.*

§ 2. K žalobě musí být připojeno hodnověrné vyhotovení potvrzení o uzavření manželství, a dokument o světském stavu stran, je-li to třeba.

§ 3. *Relationes peritales haud licet exigere in actu exhibendae petitionis.*

§ 3. Není dovoleno požadovat odborný posudek v okamžiku předložení žaloby.

1. § 1 stanoví, co patří k úplné písemné žalobě, co v ní tedy musí být uvedeno, aby mohla být připuštěna jako první úkon řízení. Neúplná písemná žaloba může být podle čl. 121, § 1, °3 odmítnuta, ale po doplnění může být ještě jednou podána (čl. 123). Neplatná by byla písemná žaloba, kdyby byla podepsána nezmocněným prokurátorem.
2. Písemná žaloba musí jmenovat povolávaný soud (°1). Nestačí tedy, aby byla jednoduše doručena žádost o soudní rozhodnutí k církevnímu soudu. Spíše má být ověřitelné, zda žalobce vědomě učinil volbu v případech, v nichž má na výběr mezi více soudy.

Naproti tomu nehraje žádnou roli, kterému církevnímu místu se předloží písemná žaloba, která označuje povolávaný soud. Velmi často žalobci nevědí, jak nebo kde mají církevní soud nalézt, a proto se obracejí na biskupa nebo generálního vikáře, nebo třeba na svého faráře. Tito mají písemnou žalobu vhodně předat.

Povolávaný soud musí být příslušný podle čl. 10. V opačném případě je žaloba nepřípustná a musí být odmítnuta (→ čl. 121, § 1, °1).

3. Písemná žaloba musí označit napadené manželství, tj. manželského partnera a den a místo uzavření manželství. Musí obsahovat žádost o prohlášení neplatnosti a udat důvod, podle něž má být manželství neplatné. I když se neočekává odborné formulování, má být znatelný *caput nulitatis*, tedy přiřazení k důvodům neplatnosti podle manželského práva hmotného. Jelikož strany, které se neporadily se soudem nebo advokátem, často neznají přesný kanonický důvody možné neplatnosti svého manželství, nemůže se od nich vyžadovat exaktně konkrétní údaj.
4. Musí být alespoň obecně, tedy nikoliv v podrobnostech, uvedeny skutečnosti, ze kterých se požadavek dovozuje (°3). Pod tím se rozumí životní skutkový stav, který je základem žalobního požadavku (např.: „Měl předem v úmyslu nebýt mi v manželství věrný.“). Takové údaje je třeba si vyžádat, jen pokud žalující strana neví vůbec nic o důvodech možné neplatnosti manželství (→ předešlá pozn.).
5. Soudu je třeba oznámit, kterými prostředky chce žalobce svůj požadavek ozřejmit, tedy které důkazní prostředky jsou k dispozici (°3). Detailní návrh na provedení důkazů není ještě nutný, spíše bližší údaje o svědcích. Jejich bydliště je však třeba již oznámit (→ čl. 117). Také listiny je třeba již předložit (→ tamtéž).
6. Písemná žaloba musí být právoplatně podepsána (°4), buďto samotným žalobcem nebo jeho prokurátorem. Tento musí doručit své zmocnění (→ čl. 106, § 1, k výjimkám → čl. 106, § 2), aby soudce mohl žalobu přijmout. Dále má být žaloba datována, třebaže pro běh lhůt (→ čl. 125) záleží na příchodu k soudu.
7. Písemná žaloba musí udat místo, kde bydlí žalobce nebo jeho zmocněný prokurátor, nápomocně se musí uvést poštovní adresa, „poštovní schránka“ (°4). *Residere se dicere* nepožaduje, aby žalobce nebo prokurátor na uvedeném místě skutečně bydlel nebo pracoval. Tímto údajem se jen popisuje oblast, která spadá do odpovědnosti příslušné osoby, pokud jde například o doručení písemností. Může být doloženo, že předvolání došlo na uvedené místo (např. poštovním relací nepřítomnému příjemci), potom platí předvolání za došlé adresátovi. Uvedení bydliště žalobce musí být však reálné, pokud jde o nárok na příslušnost z důvodu podle čl. 10, °3, neboť v tomto případě je bydliště základem příslušnosti.
8. Bydliště nebo přechodné bydliště protistrany (°5) musí být uvedeno, protože na jedné straně soud jinak nemůže vydat žádné předvolání, ale na druhé straně bydliště nebo přechodné bydliště je případně skutečností odůvodňující příslušnost (→ čl. 10 °°2 a 3). Uvedení adresy ve smyslu °4 proto nemůže být bez dalšího využita k přezkoumání příslušnosti. Neboť při něm jde o skutečné bydliště a nikoliv jen o poštovní adresu pro zasílání předvolání.
9. K písemné žalobě má být připojeno potvrzení o církevním sňatku, a to v ověřeném vyhotovení, aby mohli být verifikovány údaje o manželství (°2). Civilní oddací list je zapotřebí, pokud civilní oddávky byly kanonicky uznanou formou uzavření manželství, tj. u uzavírání manželství nekatolíků nevázaných formou –

k případným předpisům formy čl. 4, § 1, °2 – nebo při osvobození partnera od povinné formy podle kán. 1127, § 2.

10. Není dovoleno požadovat po žalobci již předložení znaleckého posudku. Kritéria pro přípuštění písemné žaloby jsou vyčerpávající (→ čl. 121, § 1, °4 a čl. 122).

Čl. 117

Důkazní návrh listinami

Si proponatur probatio per documenta, haec, quantum fieri potest, una cum libello tradantur; si autem per testes, eorum nomina et domicilium indicentur. Si vero proponantur aliae probationes, indicentur saltem in genere facta seu indicia, unde illae eruantur. Nihil tamen impedit quominus ulteriores probationes cuiusvis generis in iudicii cursu afferantur.

Pokud se navrhují důkazy listinami, mají být tyto předloženy společně se žalobou, je-li to možné; pokud se navrhují důkazy skrze svědky, musí být uvedena jejich jména a bydliště. Pokud se navrhují jiné důkazy, mají být alespoň obecně uvedeny skutečnosti a údaje, z nichž vyplývají. Nic však nebrání tomu, aby byly v průběhu řízení navrženy důkazy jakéhokoliv druhu.

1. K zabránění zbytečným průtahům má žalobce k písemné žalobou již připojit to, co má k dispozici na důkaz svého přednesu:
 - listiny, kterými se má provést důkaz; to je nutné zejména v případě, kdy přichází v úvahu listinné řízení podle čl. 295;
 - údaje o jménech a bydlištích svědků;
 - u ostatních důkazních návrhů účelné údaje, z nichž lze zjistit způsob, jakým může soudce tyto důkazy provést.
2. Údaj o důkazních prostředcích již v žalobě nevyklučuje, aby mohly být kdykoliv v průběhu řízení další a jiné návrhy.

Čl. 118

Ustavení soudu

§ 1. Libello exhibito, Vicarius iudicialis quam primum suo decreto tribunal constituere debet ad normam artt. 48-49.

§ 1. Po podání žaloby, musí soudní vikář jak nejrychleji je to možné, svým dekretem podle předpisu čl. 48 - čl. 49, ustavit senát.

§ 2. Nomina iudicum et defensoris vinculi debent statim actori notificari.

§ 2. Jména soudců a obhájce svazku musí být okamžitě oznámena žalobci.

1. Po příchodu písemné žaloby je prvním krokem jmenování soudu, který je povolán podle čl. 48 a čl. 49. Všechny další procesní kroky až na oznámení o ustaveném soudu a obhájci svazku přísluší senátu, jeho předsedovi, nebo případně samosoudci.
2. K oznámení o ustavení soudu dojde jak nejdříve je to možné, aby žalobce mohl uplatňovat námitky, např. podle čl. 68.

Čl. 119

Rozhodnutí o připuštění

§ 1. Praeses, postquam viderit et rem esse competentiae sui tribunalis et actori legitimam personam standi in iudicio non deesse, debet suo decreto quam primum libellum aut admittere aut reicere (cf. can. 1505, § 1).

§ 1. Předseda je povinen nejprve zjistit, zda věc spadá do jeho příslušnosti, zda je žalobce způsobilý k jednání u soudu, a potom je povinen co nejdříve svým dekretem žalobu přijmout nebo odmítnout (srov. kán. 1505, § 1).

§ 2. Praeses opportune antea defensionem vinculi audiat.

§ 2. Předseda předtím vhodným způsobem vyslechne obhájce svazku.

1. O připuštění písemné žaloby rozhoduje v manželském procesu předseda senátu. Jak lze vyčíst z čl. 124, § 2, je dána možnost, aby si tuto pravomoc příslušející podle čl. 46, § 2, °7 předsedovi vyhradil senát podle čl. 45, °13. V tom případě pro senát platí následné návody vztahující se k předsedovi.

Písemná žaloba je zpravidla připuštěna, pokud odmítnutí nevynucuje nebo neumožňuje jeden z případů vyjmenovaných konečně v čl. 121, § 1.

2. Přezkoumání příslušnosti soudu nastává podle čl. 10.

3. Pod procesní způsobilostí (*persona standi in iudicio*) rozumí kanonické procesní právo způsobilost jednat samostatně před soudem jako žalobce nebo jako nežalující strana. Nedostatek procesní způsobilosti musí být vyrovnán zástupcem, jestliže má strana žalovat nebo být žalována. Procesní způsobilost chybí těm, kteří nejsou podle církevního práva způsobilí k právním úkonům, tj. těm, kteří jsou mladší než sedm let a těm, kteří postrádají užívání rozumu (→ čl. 97, § 1).

4. O připuštění písemné žaloby je třeba rozhodnout dekretem, tedy písemně. Nejedná se o rozhodnutí, které pouze upravuje řízení, neboť toto rozhodnutí jej buď umožňuje nebo mu zabraňuje. Proto musí být dekret odůvodněn (→ čl. 121, § 2), např. údajem, že byla přezkoumána kritéria přípustnosti. Především při odmítnutí písemné žaloby je třeba uvést důvody, což z čl. 261 vyplývá: Bez uvedení důvodů je dekret právně neúčinný.

5. Rozhodnutí je třeba učinit, jak nejdříve je to možné, aby se předešlo průtahům již v tomto stádiu řízení. Čl. 125 stanoví pro toto rozhodnutí jednoměsíční lhůtu, po jejímž uplynutí dochází k fikci přijetí žaloby.

6. Předseda má dát obhájci svazku před přijetím možnost k vyjádření. Přiměřeným způsobem přítom znamená, že tím nemají být zapříčiněny žádné zbytečné průtahy.

7. Dekret se doručuje žalobci a obhájci svazku (→ čl. 121, § 2) – nežalující strana ještě není předvolána a při odmítnutí písemné žaloby také nebude předvolána.

Čl. 120

Předchozí šetření ohledně přípustnosti

§ 1. Praeses potest et debet, si casus ferat, praevisam investigationem instituere quoad quaestionem de competentia tribunalis et de actoris legitima persona standi in iudicio.

§ 1. Předseda může a musí, pokud to případ vyžaduje, provést předchozí vyšetřování ohledně příslušnosti soudu a procesního způsobilosti žalobce.

§ 2. Quoad meritum vero causae eam

§ 2. Ohledně podstaty záležitosti je může

tantum instituere potest in ordine ad libellum admittendum vel reiciendum, si libellus videatur quolibet carere fundamento, et quidem tantummodo ad videndum num fieri possit ut ali- quod ex processu fundamentum appa- reat.

provést pouze se zřetelem k přijetí či odmítnutí žaloby, pokud se jeví, že žaloba postrádá jakýkoliv podklad, tedy jen ke stanovení, zda je možnost, že se nějaký podklad objeví během řízení.

1. Čl. 120 hovoří o možnosti předsedy, kterou CIC nezmiňuje, když hovoří o rozhodnutí o přijetí nebo odmítnutí žaloby. Předseda může nejdříve vyšetřit rozhodující skutečnosti, jestliže podklady rozhodnutí – příslušnost, procesní způsobilost, možnost opodstatněnosti věci – vyžadují skutečné přezkoumání.
2. Otázka příslušnosti soudu je v případech čl. 10, § 1, °3 a 4 spojena s požadavkem schválení. Pokud již žalobce schválení nepředloží – to by mělo být výjimkou – musí se o to postarat předseda a nechat opatřit podklad pro příslušnost. Předběžné šetření s ohledem na bydliště nežalující strany podle čl. 10, § 1, °2 je zapotřebí, jen pokud existuje podezření z manipulace. Potom je nutné ubezpečení ve smyslu čl. 11.
3. Procesní způsobilost stran (pojem → čl. 119 bod 3) se vyšetřuje, jen pokud jsou důvody pro to, že by mohla chybět. To by mohlo být v případě, pokud je jako žalobní důvod uvedena neplatnost manželství z psychických důvodů a uváděný skutkový stav připouští možnost, že se ukáže, že by dotyčná strana mohla ještě v okamžiku řízení trpět omezením své procesní způsobilosti.
4. Dotazování jmenované v § 2 se vztahuje na čl. 121, § 1, °4, který umožňuje odmítnutí žaloby, když se z písemné žaloby nevyplývá žádný důvod pro neplatnost manželství a také není možné, že by se v průběhu řízení objevil. Předběžné šetření, které je zde umožněno, může sestávat např. z následných dotazů na žalobce, které však nesmí být předjímáním soudního výsledku, který má následovat až po stanovení procesní otázky (→ čl. 160).

Čl. 121

Odmítnutí žaloby

§ 1. Libellus reici potest tantum:

§ 1. Žalobu je možno odmítnut pouze:

1° si tribunal incompetens sit;

1° je-li soud nepřislušný;

2° si petitio sine dubio exhibita sit ab eo qui impugnandi matrimonium iure non pollet (cf. artt. 92-93; 97, §§ 1-2; 106, § 2);

2° je-li nepochybně zřejmé, že byla podána někým, kdo nemá právo napadnout manželství (viz. čl. 92 – čl. 93; čl. 97, §§ 1-2; čl. 106, § 2);

3° si non servata sint praescripta art. 116, § 1, nn. 1-4;

3° nebyla-li dodržena ustanovení čl. 116, § 1, nn. 1-4;

4° si certo pateat ex ipso libello petitionem quolibet carere fundamen- to, neque fieri posse, ut aliquod ex processu fundamentum appareat (cf. can. 1505, § 2).

4° je-li ze samé žaloby jistě zřejmé, že žaloba nemá žádný podklad, a že ani není možné žádný podklad řízením objevit (srov. kán. 1505, § 2).

§ 2. Decretum saltem summarie mo-

§ 2. Dekret musí obsahovat alespoň zkráceně

tiva reiectionis exprimere et quam primum parti actrici et, si casus ferat, defensori vinculi notificari debet (cf. can. 1617). důvody odmítnutí a musí být neprodleně oznámen žalující straně a obhájci svazku, je-li to třeba (srov. kán. 1617).

1. Důvody, pro něž může být písemná žaloba odmítnuta, jsou konečně vyjmenovány, jak ozřejmuje slovem „*tantum*“ úvodní věty § 1. V následujících bodech budou blíže vysvětleny.
2. Ačkoliv § 1, °1 říká „písemná žaloba *může* být odmítnuta“, pokud povolaný soud nemůže pro sebe pojmout oprávnění z žádného důvodu příslušnosti ve smyslu čl. 10, *musí* k tomu dojít. Přijetí věci vzdor poznané nepřislušnosti je v kán. 1457, § 1 ohroženo trestem (→ čl. 75). Při nevědomém připuštění písemné žaloby je jednání absolutně nepřislušného soudce neplatné (→ čl. 270, °1), jednání relativně nepřislušného soudce (→ čl. 10, § 2) je sice platné, ale je napadnutelné námitkou nepřislušnosti podle čl. 78.
3. Žaloba podle § 2, °2 musí být odmítnuta, jestliže je postaveno na jisto, že žalobce nemá žádné právo napadnout manželství, a sice
 - pro nedostatek aktivní legitimace, protože není manželem (čl. 92, °1); pro ochránce spravedlnosti vyplývá žalobní právo z čl. 92, °2;
 - protože nejsou předpoklady žaloby po smrti jednoho z manželů (čl. 93);
 - protože nemá procesní způsobilost (pojem → čl. 119 bod 3), tedy může žalovat jen skrze opatrovníka;
 - protože případně vystupující prokurátor nemá platné zmocnění (čl. 106).

Mohou-li být nedostatky odstraněny, je třeba jej na to upozornit v odůvodnění dekretu odmítajícím žalobu (→ čl. 119 bod 4), a sdělit možnost nového předložení (→ čl. 123).

4. Písemná žaloba *může* nebo *musí* být odmítnuta podle § 1, °3 pokud obsahuje nedostatky ve smyslu čl. 116:
 - pokud není uveden povolávaný soud (→ čl. 116, § 1, °1) nebo pokud není uveden žádný návrh (→ čl. 116, § 1, °2), *nemůže* být soudce činný. Ze skutečnosti, že mu došla písemná žaloba, nesmí také uzavřít, že žalobce tím zvolil příslušnost (→ čl. 116 bod 2).
 - pokud není uveden žádný životní skutkový stav, z něhož má vyplývat požadované právo, *může* soudce písemnou žalobu *nepřipustit*. V manželském procesu je však třeba brát ohled na to, že žalobce možná neví, co musel přednášet. Písemná žaloba by mu mohla být vrácena s odpovídajícím upozorněním ke zlepšení nebo by mohlo být nabídnuto poradenství.
 - pokud nejsou uvedeny důkazní prostředky, *může* soudce žalobu odmítnout, může ale také rozhodnutí odložit a vyzvat k doplnění důkazních návrhů.
 - pokud není písemná žaloba právoplatně podepsána (→ čl. 116, § 1, °4), *musí* ji odmítnout, jestliže tedy pod ní není podpis ani žalobce ani prokurátora. Pokud však podepsaný prokurátor ještě nepředložil žádné zmocnění, může soudce písemnou žalobu připustit, jedná-li se o výjimečný případ podle čl. 106, § 2. Jinak na to instrukce nahlíží jako na chybějící žalobní právo (→ odkaz v čl. 121, § 1, °2).

- pokud písemná žaloba neuvádí ani bydliště ani doručovací adresu žalobce nebo jeho prokurátora (čl. 116, § 1, °4), může soudce žalobu *nepřipustit*, nemůže však jednou odmítající rozhodnutí doručit. Musí své rozhodnutí vydat a dekret zanést do akt, aby na něj nebylo nahlíženo jako na neúčinného podle čl. 125.
 - Čl. 121, § 1, °3 neodkazuje na čl. 116, § 1, °5. Z toho je třeba musí vzít, že písemná žaloba musí být připuštěna, když nemá žádné jiné nedostatky jako chybějící bydliště nebo přechodné bydliště žalované strany. Na druhou stranu nelze podle okolností vůbec rozhodnout o otázce příslušnosti soudu, pokud záleží na bydlišti nebo přechodném bydlišti jako na skutečnosti odůvodňující příslušnost. V takovém případě není přípustné připuštění, ale rovněž ani odmítnutí, spíše *musí* soudce vyzvat žalobce k doplnění písemné žaloby a teprve poté může rozhodnout. Lhůta podle čl. 125 začne běžet teprve po dodatečném předložení chybějícího údaje.
5. Žaloba může být přijata, jen pokud je opodstatněná a není beznadějná. Poslední aspekt výslovně jmenuje § 1, °4: Písemná žaloba může být odmítnuta, když je jistě vyloženo, že požadavek nemá žádný podklad a také takový nemůže být objeven v průběhu řízení (blíže k tomu → čl. 122).
- Formulace zákona je velice zužující. Nepřipouští, aby soudce šance žaloby ohodnotil dopředu – je však dovoleno předběžné šetření v rámci čl. 120 – nýbrž zavazuje k přijetí žaloby, když je vůbec nějaká možnost, že by mohl být v průběhu řízení nějaký podklad žaloby objeven. V tomto stádiu řízení nelze zvážit, zda tento potom postačuje k morální jistotě soudu (→ čl. 247).
6. Odmítnutí žaloby neodnímá žalobci právo žalovat. Opětovné předložení je vyloučeno jen v případě § 1, °4, ovšem nikoliv právo stížnosti (→ čl. 124). Žaloba odmítnutá pro nepřislušnost může být předložena příslušnému soudu, žaloba odmítnutá pro nedostatek procesní způsobilosti může být předložena opatrovníkem (→ čl. 97).
- Odstranitelné vady písemné žaloby je třeba odstranit předtím, než má být písemná žaloba nově předložena stejnému soudci. Tento má potom rozhodnout jako o poprvé podané žalobě.
7. K povinnosti odůvodnění odmítavého dekretu → čl. 261.

Čl. 122

Žaloba bez podkladu

Non habetur fundamentum pro admissione libelli, si factum, quo impugnatio nititur, licet undequaque verum, matrimonio tamen irritando impar omnino sit, vel, quamvis factum tale sit quod matrimonium redderet irritum, assertionis falsitas sit in aperto.

Není žádný podklad pro přijetí žaloby, pokud je skutečnost, na které je založeno žalobní tvrzení, i kdyby byla pravdivá, zcela nezpůsobilá zapříčinit neplatnost manželství, nebo je zcela zřejmá nepravdivost tvrzení ohledně skutečnosti, která by mohla zneplatnit manželství.

Stav věci umožňující odmítnout žalobu pro chybějící podklad a pro nemožnost, aby takový mohl být v průběhu řízení odhalen, je zde upřesněn ve dvou směrech:

- Předložené skutečnosti jsou nezpůsobilé odůvodnit neplatnost manželství. To může být třeba v případě, že žalobce uvede jako důvod neplatnosti sterilitu a je jisté, že není míněna neschopnost k souloži.

- Předložené skutečnosti by sice byly způsobilé odůvodnit neplatnost manželství, ale jsou očividně nepravdivé. Příkladem by mohlo být tvrzení sterility a neschopnosti muže k souloži, avšak manželé mají děti, jejichž otcem je manžel. Očividně nepravdivá je tato teze jen pokud je muž sterilní, a otěhotnění ženy nemůže být následkem ejakulace *ante portas*, a je přezkoumáno otcovství. Jiný příklad by mohlo být tvrzení nedispensované překážky různosti náboženství ve smyslu kán. 1086, ačkoliv ve snubním protokolu stojí, že byly předloženy křestní listy obou snoubenců.

Čl. 123

Nové předložení písemné žaloby

Si libellus reicitur ob vitia quae emendari possunt, haec in decreto reiectionis indicentur, et actor invitetur ad novum libellum rite confectum exhibendum (cf. can. 1505, § 3).

Jestliže byla žaloba odmítnuta z důvodu vad, které mohou být odstraněny, musí to být uvedeno v dekretu o odmítnutí a žalobce musí být vyzván, aby podal novou žalobu, řádně vyhotovenou (srov. kán. 1505, § 3).

Některé důvody odmítnutí písemné žaloby mohou být žalobcem odstraněny. To platí především pro nedostatky v údajích, které požaduje čl. 121, § 1, °3 ve spojení s čl. 116, § 1, °°1-4. Jedná se o to, že žalobce je třeba odpovídajícím dekretem upozornit na to, že může svoji písemnou žalobu znovu předložit s úplnými a přesnými údaji.

Čl. 124

Stížnost proti odmítnutí žaloby

§ 1. Adversus libelli reiectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum rationibus suffultum interponere ad collegium, si libellus reiectus fuerit a praeside; secus ad tribunal appellationis: utroque in casu quaestio reiectionis expeditissime definienda est (cf. can. 1505, § 4).

§ 1. Proti odmítnutí žaloby je strana vždy oprávněna podat ve lhůtě deseti užitečných dnů stížnost, podloženou důvody, k senátu, jestliže žalobu zamítl předseda, jinak k odvolacímu soudu: v obou případech musí být otázka odmítnutí rozhodnuta co nejdříve (srov. kán. 1505, § 4).

§ 2. Si forum appellationis libellum admittat, causa iudicanda est a tribunali a quo.

§ 2. Jestliže odvolací soud přijme žalobu, má záležitost rozhodnout tentýž soud.

§ 3. Si recursus interpositus est ad collegium, non potest iterum interponi ad tribunal appellationis.

§ 3. Jestliže byla stížnost předložena senátu, nemůže být opětovně předložena odvolacímu soudu.

1. Podle § 1 je proti odmítnutí písemné žaloby vždy právo stížnosti, tedy jak v případech, ve kterých musí být podle názoru soudu písemná žaloba odmítnuta, tak i v těch, kdy k odmítnutí vedly odstranitelné vady. V posledně uvedených případech se ovšem nedoporučuje stížnost, nýbrž vylepšené podání.

Stížnost směřuje proti rozhodnutí předsedy senátu k senátu. Pokud si senát podle čl. 45, °13 vyhradil rozhodnutí o přijetí nebo odmítnutí žaloby, které podle čl. 46, § 2, °7 přísluší předsedovi, směřuje se stížnost odvolacímu soud příslušnému podle čl. 23 nebo 27.

2. Stížnost je třeba podat v užitečné lhůtě (→ kán. 201, § 2) deseti dnů. Ta běží jen v případě, že byl žalobce o možných opravných prostředcích poučen a nepřekáží-li mu něco v podání opravného prostředku.

Pokud tato lhůta uplyne nevyužita, potom již nemůže nastoupit senát a žaloba již nemůže být v nezměněné podobě podána. Vždy je však možná nová, pozměněná žaloba.

3. Senát má rozhodnout co nejdříve (*expeditissime*). V literatuře se vedla sporná otázka, zda je možný další opravný prostředek proti rozhodnutí senátu potvrzujícímu odmítnutí žaloby předsedou. Instrukce v čl. 124, § 3 odpověděla na tuto otázku negativně: Po rekursu k senátu nemůže následovat žádný další k odvolacímu soudu. To znamená, že při dodržení obvyklé příslušnosti pro rozhodnutí o přijetí nebo odmítnutí žaloby rozhoduje povolaný soud nenapadnutelně, protože není dáno odvolání proti rozhodnutí vydaným *expeditissime* (→ 280, § 1, °5).

Čl. 125

Fingované přijetí písemné žaloby

Si iudex intra mensem ab exhibito libello decretum non ediderit, quo libellum admittit vel reicit, pars, cuius interest, instare potest ut iudex suo munere fungatur; quod si nihilominus iudex sileat, inutiliter lapsis decem diebus a facta instantia, libellus, si legitime propositus fuerit, pro admissio habeatur (cf. can. 1506).

Jestliže soudce nevydal do měsíce o podané žalobě dekret, jímž žalobu přijímá nebo odmítá, může strana, která má na věci zájem, dát naléhavý podnět, aby soudce splnil svou povinnost; jestliže i přesto soudce nic nečiní, považuje se po marném uplynutí deseti dnů od podaného podnětu žaloba, jestliže byla zákonně předložena, za přijatou (srov. kán. 1506)

1. Jestliže zůstává soudce ohledně písemné žaloby nečinný po jeden měsíc, může ho žalobce upomenout. Lhůta běží od příchodu písemné žaloby k soudu. Počítá se podle kán. 202, § 1. K případům, v nichž lhůta z věcných důvodů neběží → níže bod 6.
2. Pro upomenutí strany na adresu soudce není stanovena žádná požadovaná podoba. Musí zde být však znatelný postup, aby mohl být průkazem vedoucím k fingovanému přijetí žaloby. Proto se musí žalobce postarat o prokazatelné doručení, případně o potvrzení kanceláře soudu.
3. Po marném uplynutí dalších deseti dnů platí pro písemnou žalobu, že *pro admissio habeatur*. Je s ní tedy jednáno jako s přípuštěnou. Jedná se o právní fikci, která stanoví jako nezvratné nastupující právní následky, ačkoliv chybí obvykle požadované náležitosti (zde rozhodnutí soudce o přípuštění).
4. Fikce přijetí žaloby může platit, jen pokud písemná žaloba nemá chyby, které neumožňují její přípuštění. „Automatika“ čl. 125 nahrazuje přípuštění nebo odmítnutí po uvážení, avšak nikoliv *nezbytné odmítnutí*. To vysvětluje čl. 125 klauzulí, který tím překračuje rozsah kán. 1506, že písemná žaloba musí být podána *legitime*. To znamená, že fikce přijetí písemné žaloby nenastoupí
 - při absolutní nepřislušnosti soudce; zde podle čl. 8, § 2 není možné řízení ani rozsudek, tedy také nemůže být fingováno přijetí odpovídající žaloby.
 - při chybějícím žalobním právu ve smyslu čl. 121, § 1, °2.

- při chybějícím návrhu ve smyslu čl. 116, § 1, °2. Soudce se sice musí z údajů uvedených v žalobě pokusit nalézt, co žalobce požaduje. Pokud to ale není možné, nemůže být také fingováno požadování služby soudu.
 - při chybějícím podpisu žalobce nebo zmocněného prokurátora ve smyslu čl. 116, § 1, °4. Taková písemná žaloba právně neexistuje. Nemůže založit běh lhůty a také nemůže sloužit za podklad fikce.
 - při chybějící procesní způsobilosti ve smyslu čl. 119, § 1. Také zde jde o právně irelevantní jednání, které na sebe nemůže vztáhnout žádné právní následky.
5. Pochybná je aplikovatelnost čl. 125, pokud je soudce relativně nepřislušný (→ čl. 10, § 2). Může sice potom platně vést řízení na základě fingovaného přijetí žaloby, pokud neprohlásí svoji nepřislušnost na základě podané námítky podle čl. 78. Mohl by potom být vyzván k vedení řízení, jehož vědomé přijetí je mu zakázáno pod trestem (→ kán. 1457). S tím mohl sice zákonodárce počítat, aby nenechal žalobce bez ochrany proti nečinnosti soudce – nečinný soudce totiž stranu ani nepoučí o příslušném soudci – přesto je fingované přijetí žaloby v těchto případech problematické.
6. Lhůta podle čl. 125, odhlédnuto od případů uvedených v bodě 4, neběží, jestliže žalobce nepodal ani vlastní přípis ani přípis prokurátora. Nejpozději bude soudce vědět o jeho přípisu insistencí žalobce. Měsíční lhůta počíná běžet teprve tímto poznatkem. Soudci je třeba radit, aby vydal a zanesl do akt připouštěcí dekret již předtím.
7. Článek neuvádí, co se děje po uplynutí lhůty, pokud soudce zůstane nečinný. Musí sice vydat do dvaceti dnů předvolací dekret podle čl. 126, § 2, přesto není ukázána cesta, jak jej k tomu donutit. V úvahu připadá udání soudce pro porušení úřední povinnosti podle kán. 1457; zaviněná nedbalost při výkonu církevní služby je také trestná (kán. 1389, § 2).

Caput II

DE CITATIONE ET DENUNTIATIONE ACTORUM IUDICIALIUM

Kapitola II.

SOUDNÍ PŘEDVOLÁNÍ A SDĚLENÍ OBSAHU SOUDNÍCH AKT

1. De prima citatione eiusque notificatione**1. První předvolání a jeho oznámení****Čl. 126****Předvolací dekret**

§ 1. In decreto, quo actoris libellus admittitur, debet praeses partem conventam in iudicium vocare seu citare, statuens utrum scripto respondere debeat an, ex petitione actoris, coram tribunali se sistere ad dubia concordanda. Quod si ex scripta responsione necessitas appareat partes et defensores vinculi convocandi, praeses vel ponens id novo decreto statuatur atque eis notificandum curet (cf. cann. 1507,

§ 1. V dekretu, jímž se připouští žalobcova žaloba, musí předseda předvolat k soudu nebo obeslat žalovanou stranu, a stanovit, zda je povinna odpovědět písemně, nebo zda se má k soudu na návrh žalobce dostavit k dohodnutí pochybnosti. Jestliže z písemných odpovědí pozná, že je nutno strany a obhájce svazku sezvát, může to předseda nebo zpravodaj stanovit novým dekretem a postarat se o jeho oznámení (srov. kán. 1507, § 1, 1677, § 2).

§ 1; 1677, § 2).

§ 2. Si libellus pro admissio habetur ad normam art. 125, decretum citationis in iudicium fieri debet intra viginti dies a facta instantia, de qua in eodem articulo (cf. can. 1507, § 2).

§ 2. Jestliže se žaloba považuje za přijatou podle čl. 125, musí být dekret o předvolání k soudu vydán do dvaceti dnů od podání podnětu, o němž se zmiňuje onen článek (srov. kán. 1507, § 2).

§ 3. Quod si pars conventa de facto coram iudice se sistat ad causam agendam, opus non est eius citatione, sed actuarius significet in actis eam iudicio adfuisse (cf. can. 1507, § 3).

§ 3. Jestliže se žalovaná strana skutečně dostaví k soudci k jednání o záležitosti, není třeba předvolání, ale notář zaznamená ve spise, že strana byla u soudu přítomna. (srov. kán. 1507, § 3).

§ 4. Si matrimonium impugnatur a promotore iustitiae ad normam art. 92, n. 2, ambo coniuges citandi sunt.

§ 4. Je-li manželství napadeno ochráncem spravedlnosti podle čl. 92, n. 2, musí být předvoláni oba manželé.

6. Co čl. 126 míní *citatio* (předvoláním) je něco jiného než ve starém právu, tedy zpravidla nikoliv výzvu nežalující straně, aby se dostavila k soudu. Spíše jde v první řadě o uvědomění této osoby.

Citatio je záležitostí po doručení právě vydaného dekretu o připuštění žaloby (→ čl. 119, § 1) oběma stranám. Může být spojeno s výzvou k osobnímu dostavení se.

7. Od oznámení přijetí žaloby je třeba odlišovat výzvu soudce stranám, aby se vyjádřili k předmětu řízení. K tomu může dojít dvojím způsobem:

- strany jsou vybídnuty, aby se písemně vyjádřily k formulaci pochybnosti (předmětu sporu), který předseda navrhnul podle čl. 127, § 2.
- nebo jsou strany vybídnuty, aby se dostavily k soudu „*ad dubia concordanda*“, aby se dohodly na formulaci pochybnosti (předmětu sporu). Tato výzva je namíště tam, kde lze očekávat, že nikoliv obě strany budou srozuměny s vyšetřováním uplatněných žalobních důvodů, např. v případech tvrzené neschopnosti k manželství podle kán. 1095. Tehdy může být jednáno o vymezení procesní otázky.

Výzva k dostavení se k soudu je ještě možná, pokud soudce může z odpovědí stran dospět k závěru o existenci kontroverze ohledně procesní otázky, která by mohla ztížit úspěšné provedení řízení.

8. Uvědomění (*citatio*) provede samosoudce nebo předseda senátu. V procesu o neplatnost manželství to může udělat také zpravodaj (→ čl. 47, § 2 ve spojení s čl. 46, § 2, °8).

9. Jelikož k připuštění žaloby nedojde vždy dekretem soudce, nýbrž při jeho liknavosti následuje podle čl. 125 *ipso iure* (k omezením → čl. 125 body 4-5), stanoví čl. 126, § 2 povinnost soudce vydat během dvaceti dnů po upomenutí žalobce, o němž hovoří čl. 125, zcela zvláštní uvědomující dekret, který se zde nazývá „*decretum citationis*“.

10. § 3 stanoví, že dostaví-li se strana spontánně k soudu po přijetí písemné žaloby, je tím uvědomění nebo předvolání nadbytečné. Účast obou manželů v řízení, které je z akt prokazatelné, činí *citatio* zbytečným.

11. Praxe zaužívaná na církevních soudech, navrhnout stranám formulování předmětu sporu, a to ve stejném dekretu, kterým se připouští žaloba a strany jsou uvědomovány, je v čl. 127, § 2 recipována. Má pozitivní smysl v zamezení pozměňovacích návrhů podle čl. 135, § 4 a tím slouží urychlení procesu.
12. Jestliže podal žalobu ochránce spravedlnosti podle čl. 92, °2, jsou ještě oba manželé v nevědomosti o této skutečnosti, takže je třeba po přijetí žaloby oba stejným způsobem uvědomit a případně je vybídnout k dojednání procesní otázky.

Čl. 127

Další sdělení

§ 1. Praeses vel ponens curam habeat ut decretum citationis in iudicium statim parti conventae notificetur et simul parti actrici et defensori vinculi notum fiat (cf. cann. 1508, § 1; 1677, § 1).

§ 1. Předseda nebo zpravodaj se musí postarat, aby dekret o předvolání k soudu byl ihned sdělen žalované straně a zároveň oznámen žalující straně a obhájci svazku (srov. kán. 1508, § 1; 1677, § 1).

§ 2. Praeses vel ponens una cum his notificationibus formulam dubii vel dubiorum ex libello desumptam partibus opportune proponat, ut ipsae respondeant.

§ 2. Předseda nebo zpravodaj mají společně s tímto sdělením navrhnout stranám vhodným způsobem formulaci pochybnosti nebo pochybností, které vycházejí z žaloby, aby se k tomu vyjádřily.

§ 3. Citationi libellus causae introductorius adiungatur, nisi praeses vel ponens propter graves causas, decreto motivis suffulto, decernat libellum significandum non esse parti conventae, antequam haec deposuerit in iudicio. Hoc tamen in casu requiritur ut parti conventae notificentur obiectum causae et ratio petendi ab actore adducta (cf. can. 1508, § 2).

§ 3. K předvolání se připojí žaloba; nepřipojí se však, jestliže předseda nebo zpravodaj rozhodne ze závažných důvodů uvedených ve zdůvodněném dekretu, že žalobu nelze sdělit druhé straně před její výpovědí u soudu. V tom případě je však třeba, aby žalované straně byl sdělen předmět záležitosti a důvod žaloby uvedený žalobcem (srov. kán. 1508, § 2).

§ 4. Una cum decreto citationis parti conventae notificanda sunt nomina iudicum et defensoris vinculi.

§ 4. Společně s dekretem o předvolání mají být žalované straně sdělena jména soudců a obhájce svazku.

1. *Decretum citationis* musí ve smyslu čl. 126 § 1 bezodkladně oznámit nežalující straně, a sice předseda senátu nebo zpravodaj, je-li tak zvoleno (→ čl. 47, § 2 ve spojení s čl. 46, § 2, °8). Čl. 130 stanoví, že k *notificatio* má dojít způsobem bezpečným a znatelným v aktech.
2. Dekret je třeba oznámit kromě nežalující strany žalobci a obhájci svazku. Pro žalobce má funkci informování o průběhu řízení a vyzývá ho ke stanovisku a k tomu, aby se dostavil. Pro nežalující stranu je dekret první informací o podání žaloby na neplatnost, stejně jako sdělení soudu a obhájce svazku, jak stanoví § 4.
3. § 2 vyzývá předsedu nebo zpravodaje k tomu, aby navrhl stranám znění procesní otázky (*formula dubii vel dubiorum*). Podkladem pro něj je žalobní návrh, který soudce případně přivede do odpovídající odborné podoby. Pokud to ještě soudce na tomto místě nemůže učinit, měl by se stranami komunikovat o procesní otázce (→ čl. 126 pozn. 2), a vyzvat je k písemnému stanovisku.

4. K předvolacímu dekretu, který se doručuje nežalující straně, je třeba podle § 3 připojit písemnou žalobu. Není sice formulován žádný přísný zákonný příkaz (*adiungatur*), ale přesto je z popisu výjimky „ze závažných důvodů“ znát, že se jedná o pokyn, který není svěřen do úvahy soudce. Pokud proti tomu nejsou závažné důvody, je tedy soudce povinen dát protistraně na vědomí písemnou žalobu.
5. Podle § 3 je možné ještě při předvolání výjimečně nedát protistraně na vědomí písemnou žalobu. To v řízení o neplatnost manželství neznamena bez dalšího omezení práv nežalující strany. Řízení o neplatnost manželství co do své podstaty není sporným řízením mezi manžely, nýbrž nárokem na určení právní autoritou církve. Žaloba nesměřuje proti osobě, nýbrž k objektivizování právního stavu, zvláště vlastního osobního stavu. Pro druhého manžela nejde o obranu proti žalobě, nýbrž o poskytnutí vlastního příspěvku k nalezení pravdy.

Pro zastupitelné výjimky z oznamovací povinnosti to znamená následující: Právo druhého manžela na obhajobu má podřízenou váhu oproti nároku žalobce na pravdivé objasnění jeho osobního stavu. Jako kritérium pro zadržení písemné žaloby je třeba uvážit vše, co by mohlo tento procesní úspěch zmařit. Je třeba přitom uvážit účinky nastupující vně řízení, které nemohou zůstat bez následků pro výsledek řízení. Rozhořčení proti žalobci, vyvolané písemnou žalobou, mohou zničit základ, na němž se spočívá spolupůsobení také protistrany k nalezení pravdy, o něž má soudce usilovat (čl. 65, §§ 2-3, čl. 93). Mohou odradit rodinné příslušníky, kteří tím jako svědci odpadají. Obzvláště žalobní důvody psychického oboru jsou způsobivé odradit protistranu od spolupůsobení, když jsou z písemné žaloby znatelné nějaké výčitky nebo domnělé nespravedlnosti.

Soudce má tedy v řízení o neplatnost manželství zvažovat, zda sdělením písemné žaloby nehrozí nebezpečí úspěšnému průběhu řízení, tj. takovému, v němž bude odhalena pravda. Přitom však nesmí zůstat legitimní zájmy druhého manžela úplně mimo zřetel. Právnímu citění odpovídá, aby se dozvěděl, co bylo předneseno na odůvodnění žaloby, když byl bez svého souhlasu vtažen do řízení. Ke zmírnění konfliktu mezi oběma zájmy může být písemná žaloba připravena zkráceně a žalobci dána možnost uvést v dalším podání dodatečné údaje, které napomohou koncepci dokazování. Ovšem takovýto text může být využit v rozsudku, jen pokud bude protistraně dána možnost se s ním před ukončením věci seznámit.

6. Pokud však ještě nebude společně zaslána písemná žaloba, musí soudce nežalující stranu informovat o *obiectum causae*, předmětu řízení. To znamená, že se druhá strana dostane do obrazu o zaměření žaloby, přitom se doporučuje trochu podrobněji objasnit, co je řízení o neplatnost manželství, jakému cíli slouží a proč se vede. Je třeba také nežalující straně sdělit, jaký důvod (skutkový stav resp. žalobní důvod) uvedl žalobce. Pouze na základě těchto informací se může nežalující strana vyjádřit k návrhu procesní otázky, který má soudce podle § 2 předložit i jí.
7. Co se týče formy soudního rozhodnutí nesdělil protistraně proti pravidlu písemnou žalobu objasňuje § 3 nad rámec kán. 1508, § 2, že se nejedná jen o dekret upravující řízení, a tudíž podle čl. 261 potřebuje k právní účinnosti odůvodnění. Proti tomuto rozhodnutí však není možnost samostatné stížnosti, protože tento dekret nezastavuje chod řízení ani neukončuje řízení v jednom stupni.

8. Rozhodnutí soudce prozatím nesdělít protistraně žalobu není nezvratné. Pokud např. manžel činí svoji připravenost spolupůsobení na řízení závislou na tom, že nejprve obdrží písemnou žalobu, může soudce nově uvážit důvody pro a proti vydání.

Čl. 128

Vady předvolání

Si citatio non referat quae ad normam art. 127, § 3 necessaria sunt vel parti conventae non fuerit legitime notificata, nulla sunt acta processus, salvis praescriptis artt. 60; 126, § 3; 131 et firmis praescriptis art. 270, nn. 4, 7 (cf. can. 1511). Neobsahuje-li předvolání to, co je podle čl. 127, § 3 zapotřebí, nebo jestliže nebylo zákonně oznámeno žalované straně, jsou akta řízení neplatná, při zachování čl. 60; čl. 126, § 3; čl. 131 a při zachování čl. 270, nn. 4, 7 (srov. kán. 1511).

1. Akta řízení jsou neplatná (blíže → níže bod 4), pokud předvolání nežalující strany podle čl. 126 neobsahuje informace nezbytné ve smyslu čl. 127, § 3, tedy pokud již nesděljuje písemnou žalobu tak alespoň předmět řízení a významné důvody uvedené žalobcem. Bez znalosti alespoň těchto údajů se nemůže nežalující strana rozhodnout ohledně své spoluúčasti na řízení.
2. K předvolání nedošlo řádně tehdy, pokud nedorazilo do sféry vlivu adresáta. Nezáleží na tom, zda jej neobdržela a neseznámila se ním jinou cestou (→ čl. 130, § 1 a čl. 133).
3. V procesních následcích jsou předvolání sice učiněná, ale neprokazatelná, blízká předvoláním řádně neprovedeným. Adresát je totiž potom přiveden do situace, kdy popře platnost řízení a napadne rozsudek stížností na neplatnost, neboť soud mu nemůže prokázat, že byl předvolán.
4. Jako následek vad předvolání stanoví čl. 128 neplatnost *acta processus*. Tím nejsou míněny soudní akta ve smyslu protikladu čl. 88, tedy písemnosti, nýbrž procesní úkony. Např. stanovení procesní otázky, dokazování, atd. jsou neplatné. Pro nové provádění řízení po stížnosti na neplatnost to znamená, že nemůže být jednoduše převzat důkazní materiál, ale musí být přinejmenším potvrzen účastníky, např. svědky.
5. Následkem vad předvolání je v řízení o neplatnost manželství vždy napravitelná neplatnost rozsudku podle čl. 272, °5.
6. Výhrady, které jsou jmenovány, se týkají:
 - neplatnosti procesních úkonů, pokud obhájce svazku nebyl předepsaným způsobem účasten (čl. 60);
 - zbytečnosti předvolání, pokud se nežalující strana nachází u soudce (čl. 126, § 3);
 - doručování předvolání opatrovníkovi, pokud strana není procesně způsobilá (čl. 131, § 1);
 - neplatnosti rozsudku, pokud se vedlo řízení, které nesměřuje proti druhé straně (čl. 270, °4);
 - neplatnosti rozsudku, pokud bylo omezeno právo strany na obhajobu (čl. 270, °7).

Čl. 129

Účinek předvolání

Cum citatio parti conventae legitime notificata fuerit aut ipsa coram iudice steterit ad causam agendam, instantia incipit pendere et fit propria tribunalis ceteroquin competentis, coram quo actio instituta est (cf. can. 1512, nn. 2-3, 5).

Když bylo předvolání zákonně oznámeno žalované straně nebo když se tato strana dostavila k soudci k projednání své záležitosti, stává se záležitost zahájenou a vlastní záležitostí soudu, u něhož byla žaloba podána, pokud je příslušný (srov. kán. 1512, nn. 2-3, 5).

1. Korektní předvolání nežalující strany má dva právní účinky: zahájení řízení ve věci a příslušnost dotčeného soudu.
2. Předvoláním začíná takzvané zahájené řízení, běh řízení u soudu, které se zpravidla ukončuje konečným rozsudkem, výjimečně ztrátou nebo zřeknutím (čl. 146 a čl. 150).
3. Pokud bude dotčen jeden z více příslušných soudců (čl. 10), je předvoláním jeho pravomoc výlučná. Ostatní soudy, které rovněž mohly být dosud dotčeny, jsou nepřísušné. Tomu odpovídá čl. 18.

Výjimky z této fixace příslušnosti jsou:

- absolutní nepřísušnost dotčeného soudce (→ čl. 8 § 2);
- relativní nepřísušnost dotčeného soudce; zde může být prohlášena nepřísušnost námitkou podle čl. 78;
- převzetím věci Apoštolským stolcem podle pravidla čl. 28;
- určení, že jiný dotčený soud předvolal protistranu dříve, a proto se stal podle čl. 18 výlučně příslušným.

2. De servandis in citationibus et notificationibus
2. Na co dávat pozor u předvolání a oznámení

Čl. 130

Doručovací řízení

§ 1. Citationum, decretorum, sententiarum aliorumque iudicialium actuum notificatio facienda est per publicos tabellarios vel alio modo qui tutissimus sit, servatis normis lege particulari statutis (can. 1509, § 1).

§ 1. Oznamování předvolání, dekretů, rozsudků a jiných soudních akt je nutno provést poštou nebo jiným způsobem, který je nejspolehlivější, při zachování norem místního práva (kán. 1509, § 1).

§ 2. De facto notificationis et de eius modo constare debet in actis (can. 1509, § 2).

§ 2. Oznámení a jeho způsob musí být zaznamenány v aktech (kán. 1509, § 2).

1. Cílem doručení písemností soudu stranám a dalším osobám, dotčeným řízením, je seznámit je s dokumenty. V konečném důsledku záleží i na tom, aby byly takto dopraveny do sféry zodpovědnosti adresátů, aby nastoupily právní následky vázané na doručení. Způsob doručení musí být tedy zvolen tak, aby:
 - byl adresát pokud možno zastižen nebo

- mu byla písemnost alespoň nabídnuta tak, aby se s ní mohl seznámit.

Přitom je třeba zvolit způsob (jak § 1 přenechává k úpravě místní církvi), který se užívá k řádnému doručování písemností státních soudů, protože občané jsou s takto vytvořenými pravidly dobře obeznámeni.

2. S písemností lze zacházet jako s doručenou, když dorazila do sféry zodpovědnosti adresáta, aby tuto musel při přiměřené pečlivosti vzít na vědomí. K tomu stačí vhození do domovní schránky na dopisy, stejně jako zpráva poštovního doručovatele, že zásilka leží připravena na poště k vyzvednutí.
3. Průkazy o uskutečněném doručení patří k *acta processus* ve smyslu čl. 88. Jsou mimo jiné rozhodné pro počítání lhůt. K doručení proto musí dojít prokazatelným způsobem. To je možné postačujícím způsobem doporučeným dopisem s dodejkou, nikoliv však jednoduchým doporučeným dopisem, který neskýtá příjmový doklad.
4. Zacházení s nevypátratelnou nežalující stranou upravuje čl. 132.

Čl. 131

Doručování zástupci

§ 1. Si pars rationis usu destituta vel minus firmæ mentis sit, citationes et notificationes curatori faciendæ sunt (cf. can. 1508, § 3).

§ 1. Nedostává-li se straně užívání rozumu nebo je-li slabomyslná, jsou zasílána předvolání a sdělení opatrovníkovi (srov. kán. 1508, § 3).

§ 2. Pars, quæ procuratorem habet, per eum de citationibus et notificationibus certior fiat.

§ 2. Strana, která má prokurátora, je informována o předvoláních a sděleních skrze něho.

1. Jestliže protistrana není procesně způsobilá, musí se předvolání dát na vědomí osobě, která za stranu před soudem vystupuje – jejímu opatrovníkovi (→ čl. 97, §§ 1-2).
2. Pokud má strana prokurátora (pojem → čl. 101 bod 3), je tento adresátem soudních sdělení. On sám má povinnost udržovat informovanost strany, kterou zastupuje, aby mohl své jednání sladit s jejími záměry.
3. Jak dalece má opatrovník jím zastupovanou stranu uvědomovat o průběhu řízení závisí na důvodu potřeby zastoupení.

Čl. 132

Nemožnost předvolání

§ 1. Quoties, diligenti inquisitione peracta, adhuc ignoretur ubi degat pars citanda vel pars cui aliquod actum notificandum est, iudex ad ulteriora procedere potest, sed de sedula inquisitione peracta constare debet in actis.

§ 1. Není-li ani po pečlivém pátrání stále známo, kde se nachází předvolaná strana nebo strana, již má být něco oznámeno, může soudce pokračovat v řízení; pečlivě provedené pátrání musí ovšem být zaznamenáno v aktech.

§ 2. Lex particularis statuere potest ut huiusmodi in casu citatio vel notificatio per edictum peragatur (cf. can. 1509, § 1).

§ 2. Místní zákon může stanovit, že předvolání nebo oznámení v takovém případě může být provedeno veřejnou vyhláškou. (srov. kán. 1509, § 1).

1. Reformou procesního práva odpadla pravidla pro případ, kdy přes pečlivé pátrání nebyl zjištěn pobyt protistrany. Instrukce tuto mezeru doplňuje.
2. Především se stanoví, že nevypátratelnost nežalující strany, a tím nemožnost doručit jí předvolání, nezpůsobuje v řízení o neplatnost manželství neplatnost procesních úkonů podle kán. 1511. Soudce musí zanést do akt důkaz, že se pokusil její pobyt objasnit důkladně ale bezúspěšně, avšak může pokračovat v řízení bez účasti nežalující strany.
3. § 2 poukazuje na to, že partikulární právo může učinit opět závazným institut předvolání vyhláškou. Takové předvolání bylo podle starého práva (kán. 1720 CIC/1917, čl. 83 *Provida mater*) provedeno vyvěšením předvolacího dekretu na informační desce kurie nebo jeho uveřejněním v novinách.

Ediktní předvolání také při nezdaru nahrazovalo skutečné doručení zprávy o podání žaloby žalované straně. U žaloby na neplatnost manželství mělo zpravidla ediktní předvolání jen účinek, že dokumentovalo dostatečnou snahu soudu o zapojení nežalující strany, takže při jejím pozdějším vynoření se nemohla odvolávat na zkrácení práva na obhajobu.

4. To, že může být znovu zavedeno ediktní předvolání partikulárním právem současně znamená, že bez odpovídající partikulární normy také může být řízení i bez takovéto metody dále platně vedeno. Opravdová a v aktech dokumentovaná snaha o nalezení nežalující strany je však nevyhnutelná.

Čl. 133

Fikce nastalého předvolání

Qui citationem vel alicuius iudicialis actus notificationem recipere recuset, vel qui impedit quominus hae ad se perveniant, legitime citatus vel de re notificanda legitime certior factus habeatur (cf. can. 1510).

Kdo odmítne přijmout předvolání nebo oznámení jiného soudního aktu nebo kdo zabrání převzetí, ten se považuje za zákonně předvolaného nebo obeznámeného s věcí, která měla být oznámena (srov. kán. 1510).

1. Nežalující strana, které má být doručena zpráva o podání žaloby, není povinna se s ní seznámit. Nemusí využít právo na obhajobu. Na druhou stranu také není svěřeno do jejích rukou, aby bránila nebo dokonce mařila průběh řízení. Právo seznámit se, které primárně závisí na poznání nežalující strany, se spokojí s jeho možností, finguje dojití oznámení pokud strana přijetí odepře nebo zmaří. Přitom již je sotva možné zmaření předvolání od té doby, co již nedoručuje soudní doručovatel.
2. Jak je rozvedeno v čl. 130 bod 1 stačí, že se dekret soudce dostane do sféry zodpovědnosti protistrany.

Čl. 134

Předvolací povinnost

§ 1. Partibus, quae in iudicio per se vel per procuratorem stant, notificabuntur omnia acta quae ex iure notificanda sunt.

§ 1. Stranám, které se účastní soudu osobně nebo skrze prokurátora, se oznamují všechna akta, která se mají zákonně oznamovat.

§ 2. Partibus, quae sese remittunt iustitiae tribunalis, notificari debent de-

§ 2. Stranám, které se svěří spravedlnosti soudu, se oznamuje dekret, kterým se

cretum quo formula dubii statuta est, nova forte facta petitio, decretum publicationis actorum et omnes collegii pronuntiationes.

stanovuje formulace pochybnosti, později došlá žádost, dekret o zveřejnění akt a všechna rozhodnutí senátu.

§ 3. Parti, cuius absentia a iudicio declarata fuerit, notificabuntur formula dubii et sententia definitiva, salvo art. 258, § 3.

§ 3. Straně, která byla soudcem prohlášena za nepřítomnou, se oznamuje formulace pochybnosti a konečný rozsudek, při zachování čl. 258, § 3.

§ 4. Parti absentis ad normam art. 132 propter ignotum locum commorationis, nulla fit actorum notificatio.

§ 4. Straně, která je nepřítomna podle čl. 132 pro neznámé místo pobytu, se neoznamují žádná akta.

1. Článek konkretizuje ustanovení o předvoláních obecně a zvláště nežalující straně ve čtyřech případech:

- pro strany, které účinkují samy nebo skrze prokurátora;
- pro strany, které reagují inaktivně, ale svěří se soudu;
- pro strany, které byly prohlášeny za neúčastné;
- pro strany, jejichž pobyt nemohl být zjištěn.

2. Strany účastné na řízení mají plné právo na oznamování všech procesních úkonů, které je jim podle ustanovení o řízení třeba oznamovat. Pokud se účastní skrze prokurátora, jsou sdělení zasílána jemu (→ čl. 131, § 2).

3. V § 2 se oslovují strany, které se sice nechtějí účastnit řízení aktivně, ale na předvolání k řízení odpověděly, že se svěřují do spravedlnosti soudu. Jim se musí oznámit dekret se stanovení procesní otázky, případné rozšíření žalobního návrhu, dekret k poskytnutí možnosti nahlédnout do akt (zveřejnění akt) a všechna rozhodnutí senátu, ať už dekrety nebo rozsudky.

Těmto stranám se smí poskytovat také další sdělení. Pokud však daly na vědomí, že si nepřejí žádné písemnosti od církevního soudu, musí jim být zaslány jen ty, které jsou vypočteny v § 2. Doporučuje se upozornit na to, že k tomu procesní řád zavazuje a nejedná se o dotěrnost soudu.

4. Kdo byl prohlášen za nepřítomného v řízení – k tomu čl. 138 – čl. 142, obdrží jen dekret se stanovením procesní otázky a konečný rozsudek.

5. To, že se nic nesděluje nevypátratelné straně, vyplývá z povahy věci.

Caput III

DE FORMULA DUBII

Kapitola III.

FORMULACE POCHYBNOSTI

Čl. 135

Stanovení procesní otázky

§ 1. Transacto termino quindecim dierum a notificatione decreti citationis, praeses vel ponens, nisi alterutra pars vel defensor vinculi sessionem ad formulam dubii statuendam petierit, intra decem dies ex partium petitionibus et responsionibus formulam dubii vel dubiorum decreto suo ex officio statuatur (cf. can. 1677, § 2).

§ 2. Partium petitiones responsionesque, praeterquam in libello causae introductorio, possunt vel in responsione ad citationem exprimi vel in declarationibus ore coram iudice factis (cf. can. 1513, §§ 1-2).

§ 3. Formula dubii determinare debet quo capite vel quibus capitibus nuptiarum validitas impugnetur (cf. can. 1677, § 3).

§ 4. Decretum praesidis vel ponentis partibus notificandum est; quae nisi iam consenserint, possunt intra decem dies ad collegium recurrere, ut mutetur; quaestio autem expeditissime ipsius collegii decreto dirimenda est (cf. can. 1513, § 3).

§ 1. Po uplynutí patnácti dnů od oznámení dekretu o předvolání předseda nebo zpravodaj, nepožádala-li ani jedna z obou stran nebo obhájce svazku zasedání k formulaci pochybnosti, stanoví z úřední povinnosti do deseti dnů dekretem formulaci pochybnosti nebo pochybností, vycházející z žaloby a odpovědi (srov. kán. 1677, § 2).

§ 2. Požadavky a odpovědi stran mohou být vyjádřeny, jako doplnění úvodní žaloby, buď v odpovědi na předvolání nebo v ústních prohlášeních před soudcem (srov. kán. 1513, §§ 1-2).

§ 3. Formulace pochybnosti musí určovat, z jakého důvodu nebo důvodů je napadena platnost manželství.

§ 4. Dekret předsedy nebo zpravodaje musí být oznámen stranám; tyto, pokud již nevyslovily souhlas, mohou během deseti dnů navrhnout senátu změnu; tato otázka má být co nejrychleji rozhodnuta dekretem senátu (srov. kán. 1513, § 3).

1. Pro to, co CIC označuje pojmy *litis contestatio* a *concordatio dubiorum*, užívá instrukce pojem *formulam dubii vel dubiorum statuere*, stanovení formulace sporné otázky nebo sporných otázek, zde přeloženo jako „stanovení procesní otázky“ nezávisle na tom, zda je otázka jedno nebo vícečlenná. Jazykové pojetí instrukce je přiměřené řízení o neplatnost manželství, v němž nejde o právní spor, nýbrž o určení osobního stavu, který sice nebudou chtít obě strany, ale může být zcela v zájmu obou.
2. Stanovení procesní otázky je závaznou a jen výjimečně změnitelnou definicí předmětu, jímž se má zabývat řízení, z něhož musí vycházet rozsudek a který popisuje účinky rozsudku.
3. Stanovení procesní otázky je rozhodnutím předsedy nebo zpravodaje – případně samosoudce –, které musí být vydáno ve formě dekretu. Jedná se o dekret upravující řízení, který nepodléhá povinnosti být odůvodněn podle čl. 261, a na který je vázáno zvláštní, ohraničené odporovací právo (§ 4). Je změnitelný v rámci čl. 136.

4. Podkladem stanovení procesní otázky je návrh žalobce podle čl. 116, § 1, °2 a odpověď nežalující strany na vyrozumění o podání žaloby (*citatio*) podle čl. 126, § 1.

Rozhodující je návrh žalobce. On požaduje službu soudu, on tvrdí důvod neplatnosti manželství a přednáší k němu skutkový stav. Protože v řízení o neplatnosti manželství nemůže nežalující strana disponovat uplatněným nárokem, její odpověď nemusí mít vliv na procesní otázku. Právem nežalující strany na stanovisko a případně na stížnost je otevřena možnost stanovit procesní otázku věcně správně a při zamezení zbytečných pnutí mezi stranami.

5. Řízení ke stanovení procesní otázky požaduje od soudce, aby po uplynutí patnácti dnů od doručení předvolacího dekretu v průběhu dalších deseti dnů z úřední povinnosti stanovil procesní otázku v dekretu, ledaže k tomuto účelu navrhla jedna ze stran zasedání.
6. Nové právo již neuvádí možnost uvedenou v čl. 89, § 4 *Provida mater*, aby jedna strana osobně nebo písemně prohlásila, že chce svěřit svou věc do spravedlnosti soudu. Tím však není takové prohlášení stran vyloučeno, naopak se o něm zmiňuje v čl. 134, § 2. Soudce může vyzvat strany, aby se písemně vyjádřily k formulaci nebo zda se svěřují do spravedlnosti soudu, i když je oprávněn při mlčení stran k jeho návrhu předmětu sporu (čl. 127 § 2) tento stanovit z úřední povinnosti. Tím by již byl dán souhlas stran podle § 4, pokud později stanoví spor odpovídající jeho návrhu.
7. Ve stanovisku může strana v odpovědi setrvat na návrhu, který soudce předložil s předvolacím dekretem. Na místo vyjádření žalobce může však také nastoupit žalobní návrh. Konečně také strany mohou soudci vyjádřit vůči tomu stanovisko ústně. To se předpokládá především tehdy, pokud soudce podle čl. 126 nařídil sjednání procesní otázky se stranami, ať už sám od sebe nebo na návrh jedné ze stran nebo obhájce svazku (§ 1).
8. Podle § 3 musí procesní otázka obsahovat, na základě kterého žalobního důvodu nebo žalobních důvodů je napadena platnost manželství, přesněji formulováno: o kterém žalobním důvodu nebo žalobních důvodech se bude v řízení rozhodovat. Procesní otázka nemusí souhlasit s důvody, pro které žalobce napadl manželství.
9. Žalobní důvod ve smyslu manželského procesního práva je tvrzení důvodu neplatnosti popsané odpovídající právní normou a životním skutkovým stavem. Životní skutkový stav vypovídá něco o konstitutivních skutečnostech, právní norma o možném zneplatňujícím účinku životního skutkového stavu.
Životního skutkového stavu se nelze nikdy zříci. Tak nechává otázka „zda je manželství neplatné podle kán. 1101, § 2 CIC“ úplně otevřeno, zda je tvrzena úplná simulace, výhrada nezrušitelnosti nebo jiná parciální simulace. Podstata žalobního důvodu je proto v udání právně relevantního skutkového životního skutkového stavu, přičemž tento lze pojmenovat v typizované formě („výhrada nezrušitelnosti“ nebo podobné).

Udání právní normy se naopak lze zříci, pokud z toho nevznikají žádné nejasnosti. Formulace „výhrada nezrušitelnosti“ je sama o sobě dostatečně jasná.

Pokud je naproti tomu předmětem procesu neplatnost manželství „pro nevěrnost druhého manžela“, potom zůstává otevřeno, zda se má jednat o simulaci podle kán. 1101, § 2 nebo o neschopnost podle kán. 1095, 3°.

10. K oznámení dekret o procesní otázce má dojít podle čl. 130, a sice stranám.
11. Proti dekretu soudce mohou potom strany podat stížnost, pokud ještě nesouhlasili. To platí jak pro případ, že se strany dosud vyjádřily jen písemně, tak i v případě, že rozhodnutí soudce bylo vydáno v jejich přítomnosti, avšak ony k němu doposud nezaujaly stanovisko. Jako na souhlas ve smyslu § 4 je třeba nahlížet, pokud se strana svěří do spravedlnosti soudu.
12. Lhůta k podání stížnosti činí deset dnů. Cílem stížnosti je změna procesní otázky. O ní rozhoduje senát. Proti jeho rozhodnutí není žádná další stížnost – musí být vydáno *expeditissime* a proto není podle čl. 280, 5° způsobilé k odvolání. Ovšem je možné později navrhnout podle čl. 136 změnu předmětu sporu.

Čl. 136

Změna procesní otázky

Formula dubii semel statuta mutari valide nequit, nisi novo decreto, ex gravi causa, ad instantiam partis, auditis altera parte et defensore vinculi eorumque rationibus perpensis (cf. can. 1514).

Jednou stanovená formulace pochybnosti může být změněna pouze novým dekretem, a to ze závažného důvodu na návrh strany a po vyslechnutí druhé strany a obhájce svazku a uvážení jejich důvodů (srov. kán. 1514).

1. Ke změně procesní otázky stanovené podle čl. 135 může dojít pouze dekretem soudce. K takovému měnícímu dekretu je oprávněn ten, komu přísluší v řízení o neplatnost manželství stanovení procesní otázky, tj. předseda senátu nebo zpravodaj.
Každá změna, která není provedena dekretem, tedy současně znatelná v aktech a podepsaná soudcem a notářem, je podle výslovného nařízení čl. 136 neplatná a tím i neúčinná.
2. Změna procesní otázky předpokládá návrh. K návrhu jsou oprávněny strany a (podle čl. 59) obhájce svazku a ochránce spravedlnosti jako kvazistrany, pokud se účastní řízení.
3. Nežalující strana stejně jako ochránce spravedlnosti a obhájce svazku (→ čl. 59, °1), musí být slyšeni a jejich případně uplatněné námitky zváženy. Zatímco posledně uvedené musí být zodpovězeny v odůvodnění změnového dekretu, musí být slyšení stran jako takové znatelné z akt. Podle znění textu čl. 136 je toto slyšení pro platnost změnového dekretu nezbytné.
4. Nepředvídá se žádná změna procesní otázky z úřední povinnosti, rovněž ani v řízení o neplatnost manželství, které podléhá vyšetřovací zásadě (*maxima officiality*). Soudce, který na základě průběhu vyšetřování nazná, že předmět sporu je stanoven tak, že jemu korespondující rozsudek nemůže sloužit ani úplné pravdě ani spravedlnosti, je čl. 136 odkázán na to, aby stranu pohnul k návrhu změny předmětu sporu.
5. Kánon požaduje pro změnu procesní otázky *gravis causa* - závažný důvod. Jako vždy při použití této klauzule v kanonickém právu, jedná se o neurčitý právní pojem, který vyžaduje v konkrétním případě výklad. Přitom stojí proti sobě zájem účastníků řízení na zachování jednou stanoveného cíle řízení a zájem navrhovatele dosáhnout změny tohoto cíle. Přitom vždy, když nemůže být dosaženo beze změny předmětu řízení vlastního cíle řízení, totiž zjištění pravdy o napadeném manželství, je dán závažný důvod.

6. Strany, které mají být slyšeny před rozhodnutím soudce, nemohou námitkami blokovat změnu. Také si nemohou svým návrhem vynutit změnu. Je proto otázkou, zda je dán opravný prostředek proti rozhodnutí soudce o návrhu.

Čl. 135 připouští stížnost k senátu proti stanovení sporu, jehož rozhodnutí vydané *expeditissime* není napadnutelné odvoláním. Pokud se analogicky použije tento předpis také na změnové rozhodnutí, pak strany mohou proti dekretu vzešlému v závislosti na návrh změny podat stížnost k senátu.

7. Pokud nemůže strana dosáhnout, aby soudce spoluprojednával další žalobní důvod, který uplatnila, musí být poučena o tom, aby vznesla novou žalobu, a tím uvedla do chodu další řízení, v němž je možné, aby svědci nebyli přibírání k novým výpovědím. Odhlédnuto od procesní inefektivnosti jsou tím zkráceny práva strany. Také v extrémním případě, kdy soudce stanoví předmět sporu špatně a senát není ochoten ke změně, zůstává žalobci jediné východisko, řízení zpětvzetím žaloby ukončit a podat novou žalobu.

Čl. 137

Nařízení dokazování

Post decem dies a notificatione decreti, si partes nihil opposuerint, praeses vel ponens novo decreto causae instructionem disponat (can. 1677, § 4).

Po deseti dnech od oznámení dekretu, pokud strany nic nenamítají, nařídí předseda nebo zpravodaj novým dekretem zahájení řízení ve věci (kán. 1677, § 4).

1. V manželském procesu je předseda nebo zpravodaj výslovně vyzván k nařízení dokazování. To udělá nejpozději výzvou stranám, aby uvedli důkazní prostředky, pokud se tak ještě nestalo, nebo aby v žalobě nabídnuté důkazy konkretizovali nebo doplnili.
2. K nařízení vyšetřování dále patří stanovení, které důkazy mají být provedeny, obzvláště kteří svědci mají být slyšeni. To je ovšem rozhodnutí, ke kterému v tomto stádiu nemůže dojít jednou provždy. Tak dalece není výzva čl. 137 vyřízena jediným dekretem upravujícím řízení. Tento dekret (a každý případný další) je třeba oznámit stranám, protože je podle čl. 199 třeba oznámit jména svědků před jejich výslechem, je-li to možné.
3. Kritérii pro nařízení vyšetřování jsou efektivita a rychlost. Na základě zásady oficiality (čl. 71, § 1) má zvážit již v tomto stádiu řízení, které šetření má provést z úřední povinnosti.

Caput IV

Kapitola IV.

DE PARTIBUS NON COMPARANTIBUS

NEDOSTAVENÍ SE STRAN

Čl. 138

Nepřítomnost nežalující strany

§ 1. Si pars conventa rite citata non comparuerit nec idoneam absentiae excusationem attulerit aut non responderit ad normam art. 126, § 1, praeses vel ponens eam a iudicio absentem declaret et decernat ut causa, servatis servandis, usque ad

§ 1. Nedostavila-li se řádně předvolaná žalovaná strana, aniž podala vhodnou omluvu své nepřítomnosti nebo odpověď podle čl. 126, § 1, prohlásí ji předseda nebo zpravodaj za nepřítomnou v řízení a rozhodne, aby záležitost byla projednána při zachování toho, co se má zachovat, až do konečného

sententiam definitivam procedat (cf. can. 1592, § 1). rozsudku (srov. kán. 1592, § 1).

§ 2. Curet autem praeses vel ponens ut pars conventa ab absentia recedat. § 2. Předseda nebo zpravodaj se však musí snažit, aby žalovaná strana ustoupila od nepřítomnosti.

§ 3. Antequam decretum, de quo in § 1, feratur, constare debet, etiam per novam citationem si opus fuerit, citationem, legitime factam, ad partem conventam tempore utili pervenisse (cf. can. 1592, § 2). § 3. Před vydáním dekretu, o němž v § 1, musí být jisté i prostřednictvím nového předvolání, je-li třeba, že došlo k zákonnému předvolání a že došlo k žalované straně v užitečné lhůtě (srov. kán. 1592, § 2).

1. Nepřítomnost v řízení (*absentia*) je v procesním smyslu pasivní postoj nežalující strany, která nedopovídá na soudní předvolání a svoji neúčast neomlouvá. K nepřítomnosti žalobce → níže bod 6.

Kánon jmenuje dva případy, ve kterých je možné prohlášení nepřítomnosti:

- Nežalující strana je považována za *absens*, když neuposlechne výzvu soudce k písemnému stanovisku podle čl. 126, § 1 a čl. 127, § 2 (návrh procesní otázky) a neúčastní se také žádného dalšího procesního kroku, k němuž byla vyzvána.
- Jako další, v pořadí textu první případ, jmenuje § 1, že se žalovaná strana neomluveně nedostaví. Tím je brán zřetel na možnost soudce svolat podle čl. 126, § 1 strany k jednání o procesní otázce.

2. Kdo po odpovědi na přípis soudce podle čl. 126, § 1 již nereaguje, obzvláště se nedostaví k výsledku, není proto *absens*, nýbrž toliko nedbá svého práva přispět z nalezení pravdy a tím se případně hájit proti žalobě. Tolik záleží v řízení o neplatnost manželství k nalezení pravdy na výsledku, a nikoliv tak mnoho na stanovisku k procesní otázce, že tak málo může být vyvozováno z toho, že by mělo být odepření výpovědi důvodem pro prohlášení nepřítomnosti.

3. K prohlášení nepřítomnosti dochází dekretem soudce, který předpokládá povědomost vyplývající z předvolání dotčené strany (§ 2) a nesmí být vydán dříve, než mohla strana reagovat. Předvolání musí být zopakováno (k modalitám → čl. 130), jestliže jsou pochybnosti o jeho správném provedení.

Strana musí předvolání obdržet *tempore utili*. To podle kán. 201, § 2 znamená, že se musí jednat o dobu, v níž byla strana schopná vyhovět výzvě, která v něm byla obsažena.

4. Dekret o nepřítomnosti nařizuje pokračování v řízení, pokud je to bez dotčené strany možné. Především je třeba se ptát, jaké účinky má prohlášení nepřítomnosti na chování soudce vůči nepřítomné straně. Ohledně oznámení dalších procesních úkonů říká čl. 134, § 3, že je třeba oznámit stanovenou procesní otázku a konečný rozsudek.

5. Řízení je třeba vést dále až ke konečnému rozsudku. Přitom je třeba zachovat všechny předpisy, které nejsou nepoužitelné pro nepřítomnost protistrany.

6. Odlišně od kán. 1849 a 1850 CIC/1917 již platné právo nezná prohlášení nepřítomnosti žalobce. Následky odepření spoluúčasti na řízení ze strany žalobce se řídí podle čl. 140.

Čl. 139

Účast nepřítomné strany

§ 1. Si pars conventa dein in iudicio se sistat aut responsum dederit ante causae definitionem, conclusiones probationesque afferre potest, firmo praescripto art. 239; caveat autem iudex, ne de industria in longiores et non necessarias moras iudicium protrahatur (cf. can. 1593, § 1).

§ 2. Etsi non comparuerit aut responsum non dederit ante causae definitionem, impugnationibus uti potest adversus sententiam; quod si probet se legitimo impedimento fuisse detentam, quod sine sua culpa antea demonstrare non potuerit, querela nullitatis uti potest ad normam art. 272, n. 6 (cf. can. 1593, § 2).

§ 1. Dostaví-li se potom žalovaná strana k soudu nebo odpoví-li před ukončením záležitosti, může předložit závěry a důkazy, při zachování čl. 239; soudce však dbá, aby se soud záměrně neprodložoval vleklými a zbytečnými průtahy (srov. kán. 1593, § 1).

§ 2. I když se žalovaná strana nedostaví nebo neodpoví před ukončením záležitosti, může využít opravné prostředky proti rozsudku; prokáže-li, že jí bránila zákonná překážka, kterou bez svého zavinění nemohla uvést soudu dříve, může použít stížnost na neplatnost podle čl. 272, n. 6 (srov. kán. 1593, § 2).

1. Doposud nepřítomná strana může *absentia* odstranit před konečným rozsudkem,
 - tím, že se řízení postaví. Tomu má být rozuměno tak, že skutečně zajistí účast, která od ní byla požadována.
 - tím, že dá odpověď, tj. se písemně vyjádří k řízení.

Jestliže žalovaná strana splní jeden z těchto dvou požadavků, odpadá *absentia* a prohlášení nepřítomnosti odpadá. Jak si strana dále počíná, není rozhodující (→ čl. 138 bod 2).

2. Účastí jmenovanou v § 1 získává nežalující strana právo navrhopvat důkazy a předkládat závěry, tedy účastnit se věcné diskuse na konci řízení. Musí nyní také znovu obdržet zprávy soudu, předvolání, oznámení o zveřejnění akt atd. jako regulerně účastná strana (→ čl. 134, § 1). Důkazní návrhy podléhají hranici čl. 239, jsou tedy možné po ukončení záležitosti už jen za zvláštních okolností.
3. Soudce má dbát o to, aby nedocházelo ke zbytečným procesním průtahům. Jestliže má podezření, že nežalující strana mlčela, protože doufala ve zdržování řízení, bude důkazní návrhy pečlivě zkoumat, zda byly skutečně předloženy k nalezení pravdy nebo k právní obhajobě nebo z důvodů procesních průtahů.
4. Také po konečném rozsudku se ještě může strana prohlášená za nepřítomnou zúčastnit řízení, pokud již ne v prvním stupni. Také pokud byla zaviněně nepřítomná, má k dispozici právo na odvolání a na stížnost na neplatnost, jak zvýrazňuje text poukazem na *impugnationes*.

Lhůty k opravným prostředkům běží od povědomosti o rozsudku; soud tedy bude nést také chtít pečovat o právní jistotu, aby byl rozsudek také doručen straně prohlášené za nepřítomnou, k čemuž má podle čl. 134, § 3 dojít tak jako tak.

5. Byla-li strana nepřítomná nevinně, může předložit podle čl. 272, § 6 stížnost na neplatnost proti rozsudku v průběhu třech měsíců po zjištění rozsudku. Nevinně nepřítomná je strana, která nebyla řádně předvolána (→ čl. 130 bod 1) nebo jí bylo bráněno zúčastnit se řízení, např. pro nemoc nebo nesvobodu.

Stranu, která nebyla k nalezení (→ čl. 132, § 1) je třeba považovat za nevinně nepřítomnou, jestliže nezastřela povědomost o svém pobytu, aby se vyhnula odpovídajícím následkům.

Čl. 140

Nedostavení se žalobce

Si die et hora ad formulam dubii concordandam praestitutis actor neque per se neque per procuratorem comparuerit nec idoneam excusationem attulerit:

Nedostavil-li se v den a hodinu stanovenou k dohodnutí formulace pochybnosti žalobce sám ani skrze prokurátora, ani nepředložil vhodnou omluvu:

1° praeses vel ponens eum citet iterum;

1° předseda nebo zpravodaj ho znovu předvolá;

2° si actor novae citationi non paruerit, causa a praeside vel ponente deserta declarabitur, nisi pars conventa vel promotor iustitiae, ad normam art. 92, n. 2, instet pro matrimonii nullitate;

2° neodpověděl-li žalobce na nové předvolání, předseda nebo zpravodaj prohlásí záležitost za opuštěnou, pokud žalovaná strana, nebo ochránce spravedlnosti podle čl. 92, n. 2, netrvají na neplatnosti manželství;

3° quod si postea in processu intervenire velit, servetur art. 139 (cf. can. 1594).

3° jestliže se později chce účastnit řízení, zachová se čl. 139 (srov. kán. 1594).

1. Čl. 140 hovoří jako čl. 138, § 1 o „*comparere*“ a míní tím zvláštní případ, že soudce nařídil podle čl. 126, § 1 osobní dostavení se stran ke stanovení procesní otázky. Nedostaví-li se žalobce nikoliv nezaviněně, musí být (a protistrana) znovu předvolán. Nedostaví-li se také potom nikoliv nezaviněně, bude žaloba považována za odřeknutou.
2. Není žádné prohlášení nepřítomnosti pro žalobce, odlišně jako podle kánn. 1849 a 1850 CIC/1917 a čl. 91, § 1 *Provida mater*. Převzetí žaloby ochráncem spravedlnosti, jestliže měl žalobce odepřít další průběh, je možné jen za podmínky čl. 92, § 2. Záležitost může však být dále vedena, jestliže nežalující strana prohlásí, že chce nyní převzít roli žalobce.
3. Instrukce používá pro důsledek nedostavení žalobce jiné výrazové pojetí než kán. 1594. Zdá se, že tím má nastat použití kánn. 1524 a 1525. Soudce ani nepotřebuje souhlas, ani nemá nežalující strana odpůrčí právo. Je přiměřené řízení o neplatnost manželství, že zvláště nežalující strana může převzít roli žalobce, jestliže by chtěla vést řízení.
4. Také žalobce se později může ještě účastnit na řízení. To však předpokládá, že probíhalo dále, což je případ, když nežalující strana nebo ochránce spravedlnosti převzali roli žalobce (→ výše bod 2).
5. Neúčast žalobce na řízení, poté co spolupůsobil na stanovení sporu, nemá žádné následky. Řízení je třeba vést dále, i když žalobce odpírá vlastní výsledek a ostatní druhy účasti, a ukončit je s výsledkem odpovídajícího rozsudku.

Čl. 141

Použitelná norma

Quoad partem cuius absentia a iudicio declarata fuerit servetur art. 134, § 3. Vůči straně, která byla prohlášena za nepřítomnou, je třeba zachovat čl. 134, § 3.

Jedná se o ryzí zpětný odkaz, který se týká povinnosti soudu, oznamovat procesní úkony. Pro stranu, která byla prohlášena za nepřítomnou, platí podle čl. 134, § 3, že jí má být oznámena procesní otázka a konečný rozsudek.

Čl. 142

Prohlášení nepřítomnosti za řízení

Normae de declaratione absentiae partis a iudicio, congrua congruis referendo, servandae sunt etiam si pars absens declarari debet durante processu. Předpisy o prohlášení strany za nepřítomnou je třeba přiměřeně zachovat i tehdy, pokud se strana musí prohlásit za nepřítomnou v průběhu řízení.

1. Předseda nebo zpravodaj, pokud jsou dány předpoklady prohlášení nepřítomnosti podle čl. 138, § 1, není povinen vydat neprodleně odpovídající dekret, na jehož základě je třeba doručit nepřítomné straně už jen procesní otázku a konečný rozsudek (→ čl. 134, § 3). Může vést řízení dále také bez takového dekretu a nechat doručovat straně všechna oznámení. Důvodem pro takový způsob jednání může být to, že má soudce naději, že se nežalující strana možná dostaví k soudnímu slyšení později.
2. Čl. 142 prohlašuje pro případ, že bude strana prohlášena za nepřítomnou teprve později v průběhu řízení - naděje, že se např. nechá vyslechnout, se nepotvrdila –, použitelnost totožných pravidel jako pro případ okamžitého prohlášení nepřítomnosti.

Článek nelze rozumět tak, jako by mohly vzniknout u nežalující strany, která odpověděla na předvolání resp. se dostavila, později v řízení důvody pro prohlášení nepřítomnosti. Praxe prohlašovat za nepřítomnou takovou stranu, poté co se nenechala vyslechnout, není právem kryta. Představuje ilegitimní omezení práva na obhajobu, jehož strana sama (např. pro nečinnost) nemusí dbát, které jí však nemůže být upíráno. Jestliže strana odpověděla ve smyslu čl. 126, § 1, je s ní třeba jednat podle čl. 134, § 1.